

travelbook

Warszawa

PRZY
ZAKUPIE
**ebook
gratis**

ERGO
HESTIA

Ubezpieczenie
w podróży

Bezdroża

Autorzy przewodnika: Ewa Michalska, Marcin Michalski

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja: Izabela Bielec

Opracowanie kartograficzne: Grzegorz Marchut

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Skład: Agata Hejchman

Projekt okładki: ULABUKA

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorzy oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorzy oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bawat1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-283-3106-8

Copyright © Helion, 2017

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKCJE WARSZAWY	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	15
DOJAZD	16
Autobusem	16
Pociągiem	16
Samolotem	16
NA MIEJSCU	18
Noclegi	18
Wyżywienie	24
Komunikacja	30
KULTURA I ROZRYWKA	39
Muzea i galerie	39
Filharmonia, opera, teatry i kina	43
Miasto dla aktywnych	44
Życie nocne	46
INFORMATOR A-Z	47
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	57
KRAJOZNAWCZE ABC	58
ZAPROSZENIE DO WARSZAWY	58
GEOGRAFICZNE ABC	59
MIASTO NAD WISŁĄ	61
MIESZKAŃCY WARSZAWY	63
► Popularne festiwale i wydarzenia kulturalne	64
GWARA WARSZAWSKA	66
PANORAMA SAKRALNA STOLICY	69
ZWIEDZANIE WARSZAWY	79
► Dzielnice Warszawy	80
ŚRÓDMIEŚCIE	82
Zamek Królewski	83

Plac Zamkowy	89
Bazylika archikatedralna Męczeństwa św. Jana Chrzciciela	91
Klasztor i kościół Jezuitów	
(Sanktuarium MB Łaskawej Patronki Warszawy)	93
Kościół św. Marcina	93
Pomniki Jana Kilińskiego i Małego Powstańca	93
Rynek Starego Miasta	95
Barbakan	98
Kościół Świętego Ducha i ulica Długa	99
Kościół Dominikanów i kamienica Pod Samsonem	101
Rynek Nowego Miasta	102
Multimedialny Park Fontann	104
Kościół Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny	104
Kościół Franciszkanów i ulica Zakroczymska	105
Kościół i klasztor Bonifratrów	106
Plac Krasieńskich	107
Ulica Długa	108
Plac Bankowy	111
Ulica Senatorska	114
Plac Teatralny	117
Plac Mikołaja Daniłowicza – dom Pod Królami i Reduta Bank Polski	119
Plac Marszałka Józefa Piłsudskiego	120
Plac Małachowskiego	122
Plac Jana Henryka Dąbrowskiego	124
Plac Powstańców Warszawy	125
Perełki Śródmieścia	126
Nowy Świat	127
Krakowskie Przedmieście	130
Ulica Miodowa	137
Pod skarżą wiślaną	141
Muzeum Narodowe, Muzeum Wojska Polskiego,	
Park Kultury i Wypoczynku im. Edwarda Rydza-Śmigłego	144
Plac Trzech Krzyży i Sejm Rzeczypospolitej Polskiej	149
Zamek Ujazdowski	150
Aleje Ujazdowskie	153
Łazienki Królewskie	157
Plac Zbawiciela, Politechnika Warszawska,	
Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa	161
Okolice Alei Jerozolimskich	163
Pałac Kultury i Nauki	165
Okolice placu Grzybowskiego i placu Żelaznej Bramy	166
Pawiak, Umschlagplatz i Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN	169

ŻOLIBORZ	172
Cytadela Aleksandryjska	172
Kościół św. Stanisława Kostki	173
Marymont	175
Cmentarz Wojskowy na Powązkach	176
► Twierdza Warszawa	178
BIELANY	180
Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP (pokamedulski)	180
Akademia Wychowania Fizycznego	181
Kościół św. Marii Magdaleny	181
WOLA	182
Cmentarz Powązkowski i sąsiednie nekropolie	182
Cmentarz prawosławny i Cmentarz Powstańców Warszawy	184
Muzeum Powstania Warszawskiego	185
OCHOTA	187
Park Szczęśliwicki	187
Biblioteka Narodowa	188
MOKOTÓW	189
„Warszawianka”	192
Tor łyżwiarski „Stegny”	193
URSYNÓW	194
Kościół św. Katarzyny	194
Rezerwat „Las Kabacki”, Skarpa Powsińska z Ogrodem Botanicznym i Parkiem Kultury	195
WILANÓW	197
Muzeum Pałacu w Wilanowie	197
► Legendy warszawskie	202
WAWER	204
Kościół Matki Bożej Królowej Korony Polskiej	204
PRAGA-POŁUDNIE	205
Stadion Narodowy	206
PRAGA-PÓŁNOC	207
Bazylika katedralna św. Floriana Męczennika i św. Michała Archanioła	207
Cerkiew metropolitalna św. Marii Magdaleny	210
Kościół Matki Boskiej Loretańskiej	210
Bazylika Najświętszego Serca Jezusowego	211
Ogród Zoologiczny	212
TARGÓWEK	213
Cmentarz żydowski	213
Cmentarz Bródnowski i kościół św. Wincentego à Paulo	213

OKOLICE WARSZAWY _____	215
Jezioro Żegrzyńskie _____	215
Muzeum Motoryzacji i Techniki w Otrębusach _____	215
Czersk _____	216
Kampinoski Park Narodowy _____	216
Konstancin-Jeziorna _____	217
Żelazowa Wola _____	217
Kościół w Brochowie _____	217
Czerwińsk nad Wisłą _____	217
Muzeum w Nieborowie i Arkadia _____	218
Zamek w Liwie _____	219
Muzeum Kolei Wąskotorowej w Sochaczewie _____	220

INDEKS _____	221
--------------	-----

Spis ramek

Bilety komunikacji miejskiej (ZTM) _____	17
Restauracje z widokiem _____	24
Warszawskie pojazdy turystyczne _____	34
Przysmaki, których trzeba spróbować _____	56
Warszawa w liczbach _____	60
Kalendarium wydarzeń historycznych i rozwoju Warszawy _____	67
Kościół polski – mariawityzm i Kościół polskokatolicki _____	76
Kanonia _____	95
Najstarsze szpitale _____	97
Najmniejsza warszawska hipoteka _____	99
Akcja pod Arsenalem _____	108
Kino Muranów _____	110
„Gruba Kaśka” _____	112
Kościół Środowisk Twórczych _____	116
Warszawa miastem wędrujących pomników _____	123
Filharmonia Narodowa _____	124
Rondo Charles’a de Gaulle’a _____	129
Warszawskie „naj...” _____	131
Warszawa śladami Fryderyka Chopina _____	133
Herb i flaga _____	139
Pomnik Chwała Saperom _____	144
Kolonia Profesorska _____	151
Centrum Sztuki Współczesnej _____	152
Oś Stanisławowska – urbanistyczny zabytek _____	154
Muzeum Sportu i Turystyki _____	173
„Szkłany Dom” _____	176
Jacek Kuroń _____	177
Plac Konfederacji _____	180
Pozostałości getta _____	183

Dawniej na Woli, obecnie na Bemowie – Akademickie Osiedle „Przyjaźń”	184
Kościół św. Stanisława	185
Reduta Ordona	188
Ogródki jordanowskie	189
Pole Mokotowskie	193
Dąb Mieszko I – najstarsze drzewo w Warszawie	194
Rezerwat Krajobrazowy „Szarpa Ursynowska”	195
Cmentarz Kamionkowski – jedna z najstarszych nekropolii w Polsce	206
Cmentarz choleryczny	210
Cmentarz zadżumionych	213
Restauracja „Krańcowa”	214

Spis map

Warszawa	przednia okładka
Śródmieście północne	86–87
Śródmieście południowe	146–147
Łazienki Królewskie	157
Żoliborz	174–175
Mirów i Ochota	186
Stary Mokotów	190–192
Mokotów	192
Wilanów	198
Praga	208–209
Nowe Miasto i Stare Miasto	tylna okładka

Legenda

 Świątynia rzymskokatolicka, zbór protestancki	 Dworzec kolejowy
 Cerkiew prawosławna, unicka	 Dworzec autobusowy
 Synagoga, inny obiekt związany z kulturą żydowską	 Stacja metra
 Meczet, inny obiekt związany z kulturą muzułmańską	 Obiekt noclegowy (dowolnego typu)
 Cmentarz	 Obiekt gastronomiczny (dowolnego typu)
 Świecki obiekt zabytkowy	 Kawiarnia, cukiernia
 Twierdza, zamek	 Pub
 Wieża	 Supermarket, sklep
 Pomnik, fontanna, mała architektura	 Targ, bazar
 Muzeum, galeria	 Ośrodek zdrowia, szpital
 Budynek użyteczności publicznej	 Teatr
 Inna atrakcja	 Klub muzyczny, opera, sala koncertowa
 Atrakcja przyrodnicza	 Biblioteka, księgarnia, antykwariat
 Punkt informacji turystycznej	 Inny obiekt
	 Przystań promowa, port

Kup książkę

Poleć książkę

ATRAKCJE WARSZAWY

TRZYNAŚCIE WARSZAWSKICH CUDÓW

Cmentarz Powązkowski

Stare Powązki to jedna z najstarszych za-
bytkowych nekropolii miasta. Ten piękny
cmentarz jest nie tylko miejscem spoczynku
licznych pokoleń zasłużonych warszawiaków
(w tym wielu wybitnych osobistości), ale
także galerią rzeźby polskiej.

Fotoplastikon Warszawski

Jeden z ostatnich na świecie, a jedyny zacho-
wany w miejscu swojej pierwotnej lokalizacji,
obiekt tego typu. Magiczne miejsce, w któ-
rym od ponad stu lat odbywają się projekcje
staroświeckich, trójwymiarowych slajdów
stwarzające iluzję obcowania z nieistnie-
jącą już rzeczywistością. Można tu zobaczyć
przedwojenną Warszawę oraz pochodzące
z ubiegłego wieku fotografie z całego świata.

Drapacze chmur

Dominujące nad miastem nowoczesne wie-
żowce, budowane między innymi w celu
przysłonięcia pomnika niechlubnej historii
– obecnie zaś mającego wielu sympatyków
Pałacu Kultury i Nauki, należą do najwyż-
szych w Europie.

Łazienki Królewskie

Rozległy zespół pałacowo-ogrodowy z lic-
nymi klasycystycznymi zabytkami założony
przez króla Stanisława Augusta Poniatow-
skiego pełnił rolę letniej rezydencji mo-
narchy. Współcześnie przekształcono go
w muzeum – spacerując po parku pełnym
zwierząt i pięknych roślin, można zwiedzać
historyczne obiekty architektoniczne, rzeźby
oraz pomniki.

Kup książkę

Poleć książkę

Multimedialny Park Fontann

Za pomocą kolorowych świateł, rozpylonej wody i kojących dźwięków tworzone są spektakularne widowiska dostarczające niezapomnianych wrażeń. Pokazy odbywają się od maja do końca września.

Muzeum Narodowe

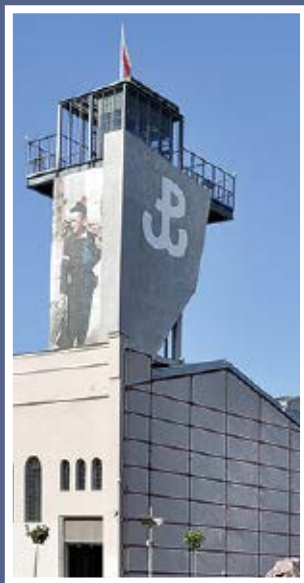
Największe w stolicy muzeum posiada zbiory sztuki starożytnej, wschodniochrześcijańskiej, średniowiecznej i orientalnej, kolekcję sztuki zdobniczej, zbiory rysunków oraz grafiki rodzimej i światowej, a także kolekcję rzeźby oraz numizmatów. Mieści się tu także stała Galeria Portretu Staropolskiego i Europejskiego oraz Gabinet Miniatur. Modernistyczny gmach (będący siedzibą instytucji) we wschodnim skrzydle kryje również Muzeum Wojska Polskiego.

Muzeum Powstania Warszawskiego

W budynku dawnej elektrowni tramwajowej mieści się nowoczesna, interaktywna, multimedialna ekspozycja będąca hołdem mieszkańcom stolicy dla walczących i ginących podczas zrywu powstańczego. Jej dopełnieniem jest Park Wolności, a w nim Mur Pamięci z wyrytymi nazwiskami poległych w powstaniu oraz Mur Sztuki – plenerowa galeria, w której swoje prace zaprezentowało już wielu wybitnych artystów.

Pałac Kultury i Nauki

Nieodmiennie kojarzony z miastem, budzący ciągłe kontrowersje najwyższy budynek stolicy jest klasycznym przykładem monumentalnej architektury socrealizmu. Na jego szczycie widnieje zegar wieżowy – położony najwyżej na świecie, a jednocześnie drugi w Europie pod względem rozmiaru średnicy tarczy.

Kup książkę

Poleć książkę

Śródmieście

📍 s. 86
s. 146

Jest najbardziej reprezentacyjną i zarazem najmocniej zróżnicowaną dzielnicą Warszawy. Obejmuje zarówno **najstarszą część stolicy – Stare i Nowe Miasto** – jak i tereny na nowo zabudowane po wojnie, w tym także dawne getto, oraz biznesowe centrum zapełnione nowoczesnymi biurami, drapaczami chmur i galeriami handlowymi. Mieszczą się tu najbardziej luksusowe hotele, teatry, kina, muzea, galerie oraz budowle użyteczności publicznej, urzędy, ministerstwa i wyższe uczelnie, ale też osiedla mieszkaniowe i zagubione gdzieś zabytki ocalałe z pożogi wojennej. Odmiennie niż w pozostałych stolicach europejskich, **sporą część obszaru dzielnicy zajmują parki, skwery i ogrody**, będące nie tylko historycznymi założeniami stanowiącymi oprawy królewskich i magnackich

rezydencji, lecz także nowoczesnymi rozwiązaniami, jak np. ogród na dachu Biblioteki Uniwersyteckiej. Śródmieście jest obrazem przeszłości stolicy – Stare i Nowe Miasto, doszczętnie zrujnowane i potem odbudowane, wpisane jest na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO jako przykład wiernej rekonstrukcji; pagórkowaty Muranów, zawdzięczający nazwę Bellottiemu (nadwornemu architektowi królów Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Jana III Sobieskiego) pochodzącemu z wyspy Murano, posadowiony jest bezpośrednio na gruzach getta; Mariensztat, zamysłem odnoszący się do małych polskich XVIII-wiecznych miasteczek, powstał w rekordowym czasie jako pierwsze osiedle mieszkaniowe po wojnie; Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa jest

▲ Kamienice przy placu Zamkowym

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Architektura Starego Miasta

klasycznym przykładem monumentalnej architektury socrealizmu, zaś nad najwyższym góruje Pałac Kultury i Nauki.

★ Zamek Królewski

Zniszczony w trakcie II wojny światowej i zrekonstruowany w latach późniejszych Zamek Królewski stoi w miejscu **historycznej kolebki miasta**. To tu ulokowany został drewniano-ziemny gród, a później zamek książęcy, dający początek Warszawie. W XIV w. rozpoczęła się budowa jego pierwszych ceglanych obiektów: wieży Wielkiej (współczesnej wieży Grodzkiej), zachowanej do dziś w części piwnicznej i parterowej, oraz Bramy Żuraw. Początek XV w. przyniósł dalsze przemiany – wzniesiono przylegający do wieży monumentalny, gotycki, trzykondygnacyjny murowany budynek zwany **Dworem Wielkim**. Rozmiar i charakter budynku zdecydowały o zmianie jego statusu – jako dwór książęcy nie tylko mieścił w sobie komnaty władcy, lecz również

skarbiec, kancelarię, pomieszczenia służące radzie, sądom i sejmom walnym księstwa, a także komnaty reprezentacyjne, w których gościł król Władysław Jagiełło. W tym samym stuleciu wzniesione zostały dalsze budowle: na północ od Dworu Wielkiego niezachowana do dziś kaplica św. Małgorzaty i fragment murów obronnych, zaś od strony Kanonii zespół budynków zwany Dworem Mniejszym, użytkowany przez księżne.

Po bezpotomnej śmierci ostatnich książąt mazowieckich **zamek przeszedł w posiadanie króla Zygmunta Starego, a później jego żony Bony Sforzy**. Wzrosła wówczas jego rola, również z powodu podniesienia rangi miasta, które po wcieleniu Mazowsza do Korony stało się siedzibą sejmików walnych. Jako jedna z rezydencji królewskich zamek został rozbudowany – w ciągu zaledwie trzech lat, pod kierunkiem włoskich budowniczych, Dwór Większy przebudowano na siedzibę Izby Poselskiej, Salę Sejmową

Kup książkę

Poleć książkę

i Salę Senatorską, w której pod baldachimem znajdował się tron monarszy. Pod kątem rozwartym dostawiono do starej budowli piętrowy, renesansowy gmach mieszkalny zwany Domem lub Pałacem Królewskim. Na styku budynków wzniesiono okrągłą wieżę, która zyskała z czasem miano Władysławowskiej. Zmodernizowano również Dwór Mniejszy.

Zainicjowane prace kontynuowano na przełomie XVI i XVII w. z uwagi naplany Zygmunta III Wazy co do przeniesienia ośrodka władzy i stolicy kraju z Krakowa do Warszawy. Ukształtowała się wówczas pięcioskrzydłowa, wczesnobarokowa bryła zamku, który pełnił już rolę publiczną, a nie obronną. Zachowując istniejące budowle, wzniesiono kolejno skrzydła północne, zachodnie i południowe z bramami: Grodzką (od południa), Szlachecką (od zachodu) i Senatorską (od północy). Nad Bramą Szlachecką królowała **60 metrowa wieża Zygmuntońska zakończona wysokim hełmem**, wyposażona w 1622 r. w zegar z pozłacanymi wskazówkami i miedzianymi

tarczami. Krytym przejściem połączono zamek z farą, co miało bezpośredni związek z dokonaniem w 1620 r. przez Michała Piekarskiego zamachem na życie króla. Po 1637 r. do północno-wschodniego skrzydła rezydencji, mieszczącego pokoje królewskie, dostawiono od strony Wisły pięcioarkadową galerię. W skrzydle południowym, na drugim piętrze, powstała zaprojektowana przez Augustyna Locciego sala do wystawiania oper włoskich. **Naprzeciwko wieży Zygmuntońskiej posadowiono Bramę Świętojańską**, a w północnym bastionie ogrodowym pałacyk dla królewicza Karola Ferdynanda Wazy.

Rozkwit kultury dworskiej został przerwany przez najazd Szwedów i wojsk brandenburskich w 1655 r. Zamek zniszczono i ograbiono – wywieziono bezcenne obrazy, meble, gobeliny, królewską bibliotekę i archiwum koronne, a także liczne rzeźby, elementy architektoniczne oraz chorągwie królewskie. Wnętrza zostały zdemolowane. W 1657 r. z inicjatywy króla Jana Kazimierza rozpoczęto

▲ Zamek Królewski – fasada saska

Kup książkę

Poleć książkę

odbudowę. Przed zachodnią fasadą wzniesiono wówczas budynek zwany Boratynówką. Zamek był użytkowany przez kolejnych monarchów, ale aż do czasów saskich sprawiał wrażenie zaniedbanego. Uporządkowano jedynie najważniejsze pomieszczenia zamkowe, przeniesiono Salę Poselską na pierwsze piętro w południowo-zachodnim narożniku, ponadto przebudowano, a z czasem przeniesiono Salę Senatu oraz utworzono Salę Tronową. August II zlecił projekt przebudowy rezydencji, lecz ponownie zajęli ją Szwedzi, krzyżując plany monarchy. Dopiero za sprawą Augusta III zamek zwrócono frontem ku Wiśle i nadano mu rokokową fasadę. Nad tymi pracami czuwali architekci: Gaetano Chiaveri, Carl Friedrich Poppelmann i Jan Krzysztof Knoffel, zaś prace rzeźbiarskie prowadził Jan Jerzy Plesch. W trakcie przebudowy wyniknęła potrzeba stworzenia nowych pomieszczeń na magazyny, pralnie, mieszkania służby, itp. U podnóża skarpy wzniesiono więc dwukondygnacyjną Wielką Oficynę.

W początkach XIX w. przykrył ją arkadowy taras zbudowany według projektu Jakuba Kubickiego.

Pod rządami Stanisława Augusta Poniatowskiego zamek przeżywał okres świetności. W drugiej połowie XVIII w. wnętrza komnat przebudowano na barokowo-klasycystyczne według koncepcji Jakuba Fontany, Dominika Merliniego, Jana Christiana Kamsetzera i Marcella Bacciarelliego. Powstały wówczas apartamenty: Wielki i Królewski oraz Kaplica Dworska, Sala Rycerska, Sala Marmurowa i Sala Balowa. Podczas pożaru w 1767 r. spłonęło skrzydło południowe, które następnie gruntownie odbudowano zgodnie z duchem epoki. Wzniesiono także od podstaw nowy gmach Biblioteki Królewskiej, umiejscowiony wzdłuż prawego skrzydła pałacu Pod Błachą (nazwanego tak z uwagi na pokrycie dachu), włączonego do zespołu budowli zamkowych.

3 maja 1791 r. Sejm Czteroletni uchwalił na zamku konstytucję – pierwszą w Europie i drugą na świecie. Upadek

▲ Zamek Królewski

Kup książkę

Poleć książkę

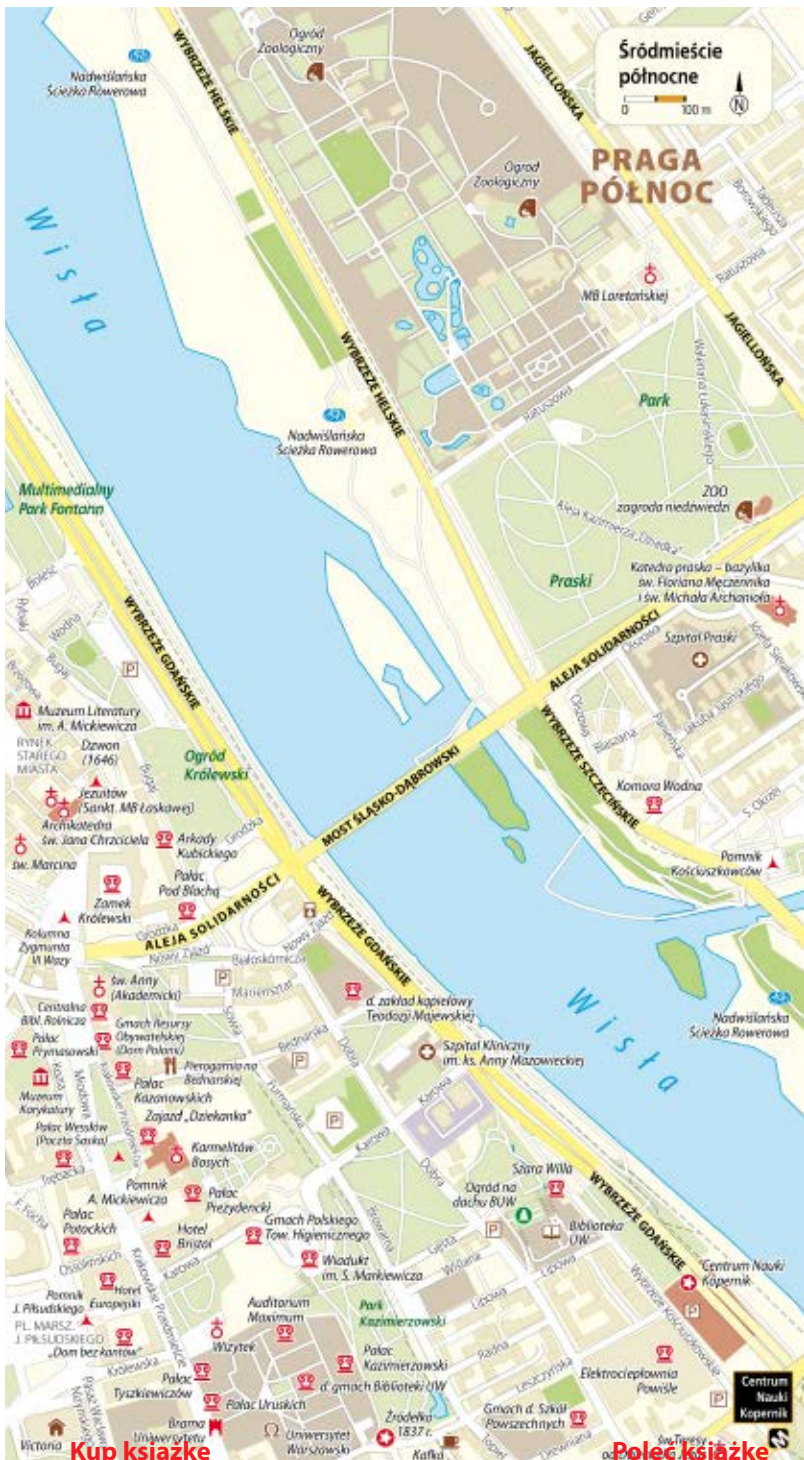
Kup książkę

Poleć książkę

Śródmieście północne

PRAGA PÓŁNOC

Kup książkę

Poleć książkę

Rzeczypospolitej szlacheckiej był jednocześnie kresem świetności rezydencji. Choć częściowo ogołocona przez Prusaków, gościła króla saskiego i księcia warszawskiego Fryderyka Augusta oraz cesarza Francuzów – Napoleona, była także siedzibą namiestników carskich i świadkiem detronizacji dynastii Romanowów. Podczas I wojny światowej rezydowały w niej władze pruskie. Po odzyskaniu niepodległości przywrócono zamkowi należną mu rangę oraz przeprowadzono prace konserwatorskie pod kierunkiem Kazimierza Skórewicza (którego z czasem zastąpił Adolf Szyszko Bohusz). Od 1926 r. budowla stała się siedzibą Prezydenta Rzeczypospolitej, a część zabytkowych sal udostępniono zwiedzającym.

We wrześniu 1939 r. zabytek został spalony przez Niemców, podczas okupacji był systematycznie grabiony, a w końcu 1944 r. jego resztki zostały wysadzone w powietrze. Pracownicy zamku oraz mieszkańcy stolicy z narażeniem życia ratowali przed zniszczeniem i rabunkiem bezcenne dzieła sztuki, elementy wyposażenia i fragmenty architektoniczne. Ekipa pracowników Muzeum Narodowego pod kierunkiem historyka sztuki Stanisława Lorentza potajemnie opisywała straty i sporządzała dokumentację fotograficzną. Po zniszczeniach zachowały się jedynie przyziemia zamku, dolna partia wieży Grodzkiej, elementy Biblioteki Królewskiej oraz Arkady Kubickiego. Choć decyzję o odbudowie po wojnie Sejm podjął już w 1949 r., to jednak władze komunistyczne zwlekały z rozpoczęciem prac aż do 1971 r. Ostatecznie fundusze na odbudowę zebrano w 1980 r. dzięki ofiarności społeczeństwa, które całkowicie sfinansowało rekonstrukcję. Zamek Królewski

wraz ze Starym Miastem zostały wpisane na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO.

W 1984 r. udostępniono zwiedzającym zrekonstruowane wnętrza, a zakończenie w 2009 r. trwającego czternaście lat remontu pałacu Pod Blachą i Arkad Kubickiego ostatecznie zwieńczyło dzieło odbudowy. Obecnie całość pełni rolę muzeum, a Arkady Kubickiego stały się nową kulturalną przestrzenią na mapie stolicy, m.in. w sierpniowe weekendy odbywa się tu **cykl imprez muzycznych i plastycznych pod nazwą „Królewskie Arkady Sztuki”**. W lipcu na dziedzińcu Zamku Królewskiego ma miejsce **festiwal „Ogrody muzyczne”** prezentujący sfilmowane koncerty, opery i balety.

📍 Zamek Królewski, pl. Zamkowy 4. Dojazd: autobus – 116, 128, 175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przystanek „Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”; autobus – 160, 190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71 przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4, 13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”; tel.: 22 3555170;

▲ Kolumna Zygmunta III Wazy

www.zamek-krolewski.pl. **Otwarte:** trasa Zamek: pn.–śr. i pt.–sb. 10.00–18.00, czw. 10.00–20.00, nd. 11.00–18.00, czw. po 17.00 dostępne tylko apartamenty Wielki i Królewski; Galeria Lanckorońskich: pn.–śr. i pt.–sb. 10.00–18.00, czw. 10.00–20.00, nd. 11.00–18.00; wystawy w Arkadach Kubickiego: pn.–sb. 10.00–18.00, nd. 11.00–18.00; pałac Pod Blachą: pn.–sb. 10.00–18.00, nd. 11.00–18.00; Gabinet Numizmatyczny: pn.–sb. 10.00–16.00, nd. 11.00–16.00; Arkady Kubickiego i Ogród Zamkowy otwarte do 20.00; od października do kwietnia wszystkie wystawy czynne są do 16.00, a Arkady Kubickiego do 17.00. **Wstęp:** trasa Zamek (w tym Galeria Lanckorońskich) – bilety normalne 30 zł, ulgowe 20 zł, rodzinne (dzieci do lat 17 i towarzyszący im rodzice) 15 zł/os.; pałac Pod Blachą – bilety normalne 15 zł, ulgowe 10 zł, rodzinne 10 zł/os.; Gabinet Numizmatyczny – bilety normalne 7 zł, ulgowe 5 zł; koncerty – bilety normalne 20 zł, ulgowe 15 zł, koncert młodych muzyków 14 zł; Arkady Kubickiego – wstęp bezpłatny. Obiekt przystosowany dla osób niepełnosprawnych. We wszystkich obiektach dzieci i młodzież do 16. roku życia płać 1 zł. W niedziele wstęp wolny.

★ Plac Zamkowy

Obecny, nieregularny kształt placu, którego wschodnią pierzeję stanowi **fasada Zamku Królewskiego**, jest wynikiem decyzji urbanistycznych z początku XIX w. Budynek został wytyczony w latach 1819–21 według projektu Jakuba Kubickiego, po zburzeniu części dawniejszych murów obronnych (ich zarys zaznaczony jest na bruku), Bramy Krakowskiej oraz stojących przed Zamkiem Królewskim zabudowań. Współczesny plac stanowił kiedyś dziedziniec przedni rezydencji

monarszej (apteczny i stajenny). Zabudowany był wówczas po zewnętrznej stronie muru kamieniczkami zasłużonych dla dworu mieszczan i urzędników, które znacznie utrudniały komunikację. Ta część została uporządkowana już w latach 40. XVII w. wraz z ustawieniem Kolumny Zygmunta III Wazy. Południowo-wschodnią pierzeję placu tworzyły **zabudowania kościoła św. Klary i klasztoru Bernardynek**, wzniesione na przełomie XVI i XVII w., a rozebrane w 1843 r. w związku z budową ulicy Nowy Zjazd biegnącej wiaduktem Feliksa Pancera. Poszerzenie w latach 60. XIX w. Krakowskiego Przedmieścia pogłębiło perspektywę z placu i na **plac Zygmunta** – bo tak był nazywany. Pełnił wówczas rolę widowni dla manifestacji patriotycznych poprzedzających wybuch powstania styczniowego, również tych krwawo tłumionych. W 1908 r. z placu ruszyły tramwaje elektryczne. Zniszczony podczas II wojny światowej, został odbudowany w nieco innym kształcie. Trasa W–Z zastąpiła wiadukt Pancera podziemnym tunelem, który odsłonił widok na południowe skrzydło Zamku Królewskiego i pałac Pod Blachą oraz podniósł poziom placu o 2,5 m. Plac, połączony z trasą szybkiego ruchu ruchomymi schodami, na wiele lat stał się parkingiem samochodowym i krańcowym przystankiem kilku linii autobusowych. Ostateczne zmiany nastąpiły wraz z odbudową zamku – obniżono nieco poziom terenu, wyrównano wysokości przylegających doń wylotów ulic oraz pokryto ziemię kostką brukową uzyskaną ze starej nawierzchni Krakowskiego Przedmieścia, ulicy Grzybowskiej i placu Grzybowskiego.

Ozdobę placu stanowi smukła **sywetka Kolumny Zygmunta III Wazy**.

Jest to zarazem najstarszy i najwyższy pomnik świecki w mieście. Ufundowany został w 1643 r. przez Władysława IV dla uczczenia pamięci ojca, który przeniósł stolicę kraju z Krakowa do Warszawy. Wysokość monumentu to niespełna 30 m. Jego koncepcję przestrzenną opracowali architekci Augustyn Locci i Constantino Tencalla, a brązowy posąg monarchy, pierwotnie złożony, wyrzeźbił boloński artysta Clemente Molli. Postać króla, kapitel, tablice pamiątkowe i inne ozdoby zostały odlane ze spiżu przez królewskiego ludwisarza Daniela Thyma. Trzon kolumny pierwotnie wykonano z marmuru chęcińskiego, ale podziurawiony przez Szwedów i Moskali został wymieniony na granitowy. Obecny, również granitowy (ze Strzegomia) trzon jest już trzecim, a wcześniejsze można oglądać ułożone wzdłuż południowej części Zamku Królewskiego, równoległe do trasy W-Z. Kolumna Zygmunta przechodziła szereg zabiegów renowacyjnych, w toku których zmieniała nieco wygląd. Podczas jednego z nich otaczające kolumnę ogrodzenie z krat żelaznych zamieniono na kamienne

śłupy połączone łańcuchami, a wraz z budową wodociągu miejskiego dodano cztery tryskające wodą trytony zdobiące balustradę żeliwną. Nowe otoczenie zaprojektowane zostało przez Henryka Marconiego w 1854 r., a niespełna 80 lat później, podczas innej rewitalizacji, usunięte. Podczas powstania warszawskiego, w nocy z pierwszego na drugiego września 1944 r., symbol stolicy, straskany pociskiem z hitlerowskiego działa czołgowego, leżał na staromiejskim bruku. Prace rekonstrukcyjne podjęto wraz z odbudową Krakowskiego Przedmieścia i budową trasy W-Z. Król wrócił na miejsce 22 lipca 1949 r. Ostatnia renowacja odbyła się w 1996 r.

Na cokole kolumny, zwieńczonym spiżowymi orłami, znajdują się cztery brązowe tablice. Postać samego króla jest wysoka na 2,75 m. Przedstawiony został w zbroi rycerskiej z szablą i krzyżem w ręku oraz z koroną na głowie. Z ramion spływa mu bogato zdobiony płaszcz osłaniający postać. Wedle legendy opuszczenie szabli przez króla wróży miastu nieszczęście i upadek, a wzniesienie – odmianę losu i zwycięstwo.

📍 **Plac Zamkowy**, dojazd: autobus – 116, 128, 175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przystanek „Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”; autobus – 160, 190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71 przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4, 13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”.

★ Bazylika archikatedralna Męczeństwa św. Jana Chrzciciela

Najstarsza świątynia Warszawy, pochodząca z przełomu XIII i XIV w., była kolejno: farą (i kaplicą dla zamku), kolegiatą, katedrą i archikatedrą, nosi także tytuł bazyliki mniejszej. Koronowano w niej królów, celebrowano ceremonie ich zaślubin i pogrzebów, tu także **Piotr Skarga wygłosił słynne „Kazania sejmowe”** oraz zaprzysiężona została **Konstytucja 3 maja**.

Bazylika (początkowo z drewna) została wzniesiona wraz z założeniem miasta, w formie zaledwie współczesnego prezbiterium, a następnie uzupełniona trzema gotyckimi nawami halowymi równej wysokości. W XVI w. dobudowano 70-metrową wieżę. Ciągle

rozbudowywana, w pierwszej połowie XVII w. zyskała barokową fasadę, a w 200 lat później zupełnie nowe oblicze w stylu gotyku angielskiego, według projektu Adama Łdźkowskiego. Dodatkowo pod koniec XIX stulecia fasadę oblicowano białym holenderskim klinkierem, zgodnie z zamysłem architekta Hugona Kudery. Podczas okupacji niemieckiej we wrześniu 1939 r. została częściowo zbombardowana, a reszta dzieła zniszczenia dokonała się w czasie powstania warszawskiego – wtedy przez ogień, bomby i pociski burzące zrujnowane zostało gromadzone przez kilka stuleci wyposażenie wnętrza.

Oprócz fragmentów tablic, epitafiów, krat i balustrad z wojennej pożogi ocalały: **pomnik marszałka Sejmu Czteroletniego – Stanisława Małachowskiego**, wykonany przez Cavaliere’a Massimiliano według rysunku Bertela Thorvaldsena, renesansowy nagrobek ostatnich książąt mazowieckich fundacji księżnej Anny Mazowieckiej, dłuta Bernardino de Gianotisa i Jana Ciniego, oraz **kaplica Pana Jezusa** ufundowana przez zamożnego mieszczanina, rajcę Jurgę

Kup książkę

Poleć książkę

Baryczkę. W niej znajduje się **mistyczny gotycki krucyfiks**, którego pochodzenie nie jest do końca znane, wiadomo natomiast, że uniknął zniszczenia przynajmniej trzy razy, m.in. pomimo początkowego planu nie został spalony na Śląsku przez zwolenników Lutra, a także ocalał podczas zaważenia się wieży kolegiaty na skutek burzy. Z przyozdobionym w ludzkie włosy „Czarnym Krucyfiksem” wiąże się legenda, według której rosnące włosy mogły być ścinane złotymi nożyczkami tylko przez dziewicę; przestały rosnąć, kiedy Luter zaczął głosić swoje nauki, natomiast po przeniesieniu krzyża do Warszawy cudowne zjawisko odnowiło się i ustało dopiero po postrzyżynach dokonanych przez „nieuprawnioną” rękę.

W podziemnych kryptach katedry zachowały się **liczne grobowce i sarkofagi mężów stanu, dostojników kościelnych i zasłużonych obywateli**. Zniszczony przybytek odbudowano po wojnie według projektu Jana Zachwatowicza, w formie nawiązującej do gotyku

mazowieckiego. Tak jak całe Stare Miasto, został wpisany na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Obecnie można zwiedzać wnętrza oraz krypty, w których pochowani są m.in. Stanisław August Poniatowski, Gabriel Narutowicz i Henryk Sienkiewicz. W zewnętrznej ścianie katedry, od strony ulicy Dziekania, została wmurowana gąsienica z niemieckiego czołgu-miny „Goliat”, który podczas powstania warszawskiego uśmiercił ok. 300 osób. W okresie letnim o godz. 12.00 w archikatedrze odbywają się koncerty muzyki organowej.

📍 Bazylika archikatedralna Męczeństwa św. Jana Chrzyciela, ul. Świętojańska 8; dojazd: autobus – 116,178, 180, 503, 518, N44 przystanek „Kapitulna”; autobus – 116, 128, 175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przystanek „Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”; autobus – 160, 190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71 przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4, 13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”; www.katedra.mkw.pl. Otwarte:

▲ Archikatedra

Kup książkę

Poleć książkę

podziemia – pn.–sb. 10.00–17.00, nd. 15.00–17.00. Wstęp: podziemia 5 zł, ulgowy 3 zł, grupowy 4 zł/os.

Klasztor i kościół Jezuitów (sanktuarium Matki Bożej Łaskawej Patronki Warszawy)

Znajduje się dosłownie tuż obok archikatedry i pozostaje nieco w jej cieniu, choć sama budowla kościoła jest nieznacznie wyższa (ma najwyższą wieżę w Starym Mieście). Jednym z inicjatorów budowy tej późnorennesansowej świątyni, stopniowo powiększanej, z okazałą kopułą i smukłą wieżą, był Piotr Skarga, a fundatorem m.in. Zygmunt III Waza. Budynek klasztorny wznosi się w miejscu dawnej kamienicy mieszczańskiej zakupionej na potrzeby konwentu. Sanktuarium także wiele przeszło: wnętrza świątyni zostały ograbione przez Szwedów w czasie ich najazdu, po kasacie zakonu zmieniali się właściciele, wśród których był również zakon pijarów, a podczas powstania warszawskiego całość zespołu klasztorowego uległa zniszczeniu. W 1948 r. jezuita (którym zwrócono obiekt jeszcze przed II wojną światową) przystąpili do trwającej niespełna 10 lat odbudowy. Kościół kryje gotyckie podziemia będące pozostałością zniszczonych w 1607 r. pożarem kamienic mieszczańskich. Znajdziemy w nim **renesansowy krucyfiks pochodzący z Lubeki**, nagrobek wojewody lubelskiego Jana Tarły (przeniesiony z kościoła Pijarów), zabitego w 1750 r. w pojedynku z Kazimierzem Poniatowski, barokową rzeźbę Matki Bożej Łaskawej znajdującą się w zakrystii oraz – a może przede wszystkim – umieszczony w głównym ołtarzu, słynący łaskami **obraz Matki Boskiej Łaskawej z pierwszej połowy XVII w.**, подарowany królowi

▲ Kościół św. Marcina przy ul. Piwnej

Janowi Kazimierzowi przez papieża Innocentego X. Przed wejściem zwraca uwagę kamienna rzeźba niedźwiedzia pochodząca z drugiej połowy XVIII w., autorstwa Jana Jerzego Plerscha, która początkowo zdobiła fasadę kościoła Pijarów przy ulicy Długiej. Legenda głosi, że jest to zaklęty nieśmiały książę, a odczarować może go jedynie kobieta, która go szczerze pokocha.

📍 Klasztor i kościół Jezuitów (sanktuarium Matki Bożej Łaskawej Patronki Warszawy), ul. Świętojańska 10; dojazd: autobus – 116,178, 180, 503, 518, N44 przystanek „Kapitulna”; autobus – 116, 128, 175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przystanek „Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”; autobus – 160, 190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71 przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4, 13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”; www.laskawa.pl.

Kościół św. Marcina

Kościół wraz z przyległym **klasztorem Augustianów** został ufundowany

w połowie XIV w. Jego budowa wiąże się z przywilejem sprowadzenia na Mazowsze augustianów, który książę Ziemowit III otrzymał od papieża Innocentego VI. Książę obiecał wybudować trzy klasztory: w Rawie, Ciechanowie i Warszawie. Zgodnie z literą przywileju warszawskiemu konwentowi nadano wezwanie Świętego Ducha, św. Marcina i św. Doroty. Kościół w swoim pierwotnym kształcie spłonął w 1478 r. w pożarze, który strawił całą ulicę Piwną, aż po zamek. Z ognia ocalał jedynie obraz z głównego ołtarza. Po odbudowie w XVI w. na dziedzińcu klasztoru odbywały się sejmiki generalne województwa mazowieckiego.

Kompleks uległ gruntownym przebudowom i renowacjom w XVII i XVIII w., zyskując ostateczny kształt budowli późnobarokowej. W czasie II wojny światowej został w dużym stopniu zniszczony. Odbudowany, zyskał nowoczesne wnętrza zaprojektowane przez siostrę Alnę Skrzydlewską. W podziemiach znajduje się **grobowiec Adama Jarzębskiego**, autora pierwszego, XVII-wiecznego przewodnika po mieście.

24 maja 1977 r. w kościele rozpoczęła się głódówka opozycjonistów na rzecz uwolnienia aresztowanych robotników. Rzecznikiem głodujących był wówczas Tadeusz Mazowiecki.

Dziś świątynia pełni funkcję **kościół rektorskiego Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża**. Tradycyjnie jest miejscem istotnych nabożeństw ekumenicznych, a także kościołem związanym z duszpasterstwem środowisk warszawskiej inteligencji.

📍 **Kościół św. Marcina**, ul. Piwna 9/11; dojazd: autobus – 116, 178, 180, 503, 518, N44 przystanek „Kapitulna”; autobus – 116, 128, 175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przystanek

„Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”; autobus – 160, 190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71 przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4, 13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”.

Pomniki Jana Kilińskiego i Małego Powstańca

Pomnik zasłużonego w powstaniu kościuszkowskim szewca znajduje się tuż obok ówczesnej siedziby ambasadora rosyjskiego, na którą lud, na czele z Janem Kilińskim właśnie, przypuścił szturm. Projekt posągu wykonał Stanisław Jackowski. Czterometrowa rzeźba wykonana jest z brązu i spoczywa na granitowym cokole wysokim na trzy metry. Pierwotnie pomnik został odsłonięty w 1936 r. na placu Krasieńskich. Podczas II wojny światowej okupanci zdemonstrowali go w odwecie za usunięcie niemieckich napisów z pomnika Kopernika i zdeponowali w magazynach Muzeum Narodowego. Odpowiedzią Polaków

▲ Pomnik Małego Powstańca

Kanonnia

Przechodząc pod katedralną dzwonicą i udając się wąską uliczką Dziekanii (zawdzięczającą nazwę dawnym gruntom dziekana kapituły warszawskiej), dochodzimy do ulicy Kanonii. Nieopodal znajduje się **mały, trójkątny placik otoczony XVII-wiecznymi kamieniczkami** (zwieńczonymi attykami), zamieszkałymi niegdyś przez kanoników kapituły warszawskiej. Do 1780 r. znajdował się tu cmentarz przykościelny. Pozostałością po nim jest barokowa XVIII-wieczna figura Matki Bożej. W kamienicy nr 8, będącej kiedyś własnością Stanisława Staszica, mieściło się **Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk**. Później mieszkał tu Artur Oppman („Or Ot”), piewca Warszawy, który spisał miejskie legendy. Na środku placu stoi **potężny spizowy dzwon z XVII w.**, który nigdy nie znalazł miejsca w żadnym kościele. Podobno trzykrotne obejście go przynosi szczęście...

było umieszczenie tam napisu: „Ludu Warszawy, jam tu! – Jan Kiliński”, a inne inskrypcje na murach miasta głosiły: „W odwet za zniszczenie pomnika Kilińskiego zarządzam przedłużenie zimy o 6 tygodni – Mikołaj Kopernik, astronom”. Zima 1942 r. rzeczywiście była długa. Jako jeden z nielicznych ocalałych po wojnie pomników (postać Kilińskiego pozbawiono jedynie szabli) stanął w nowej lokalizacji, naprzeciwko gmachu Muzeum Narodowego. We wrześniu 1946 r. został jednak przeniesiony z powrotem na plac Krasińskich, gdzie

stał przez 12 lat, by znów zmienić miejsce na to, w którym możemy podziwiać go obecnie.

W bliskiej odległości, bo na tej samej ulicy, znajduje się **inny pomnik, tym razem poświęcony pamięci najmłodszych uczestników powstania warszawskiego**. Urzekający wizerunek dziecka w za dużym mundurze i hełmie na głowie, trzymającego w ręku broń, autor – Jerzy Jarnuszkiewicz – zaprojektował jeszcze w okresie studiów, ale władze zezwoliły na jego realizację dopiero w latach 80. XX w.

📍 Pomniki Jana Kilińskiego i Małego Powstańca, ul. Podwale; dojazd: autobus – 116, 178, 180, 503, 518, N44 przystanek „Kapitulna”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”.

Rynek Starego Miasta

Podążając ulicą Wąski Dunaj, dojdziemy wprost na **ukształtowany na przełomie XIII i XIV w. Rynek Starego Miasta**. Zamknięty zwartymi fasadami kamienic plac na planie prostokąta (o wymiarach 90 × 73 m) aż do początku XIX stulecia pełnił rolę głównego ośrodka życia politycznego, administracyjnego, gospodarczego i kulturalnego, m.in. za sprawą wzniesionego na środku ratusza, rozebranego w 1817 r. Pierwotnie drewniany gotycki budynek był siedzibą wójta i Rady Miejskiej. Od XV w. murowany już ratusz mieścił również skarbiec oraz wyszynk piwa wareskiego w piwnicach. Z czasem ozdobiony został renesansową wieżą, w której znajdowało się więzienie, i obudowany barokowymi kramami projektu Tylmana z Gameren. W czasach stanisławowskich nadano mu formę wczesnoklasycyistyczną. W narożniku od strony ulicy Świętojańskiej ustawiony był pręgierz

(w postaci posągu starca trzymającego w jednej ręce ściętą głowę, w drugiej miecz sprawiedliwości), kuna i żelazna klatka. **Miejsce kaźni zlikwidowano po ostatniej publicznej egzekucji, która miała miejsce w 1785 r.** Obecnie rynek zdobią **dwie żeliwne studnie** z końca XVIII w. oraz **pomnik Syrenki warszawskiej** dłuta Konstantego Hegla, a właściwie jego kopia, bo oryginał, nieustannie narażony na akty wandalizmu, został zdeponowany w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy. Pomnik ten, uważany za jeden z symboli miasta, stanął tu już w 1855 r. otoczony wodotryskiem projektu Henryka Marconiego. W 1928 r. zdecydowano o jego demontażu. Od tego czasu monument trafiał w różne miejsca Warszawy – zdołał teren klubu sportowego „Syrena” przy ulicy Solec, park na Powiślu oraz jedną z baszt murów obronnych. Uszkodzony podczas wojny, został zrekonstruowany. Ostatecznie od 1999 r. znów zdobi staromiejski rynek. **Drugi warszawski pomnik Syreny**, dłuta Ludwika Nitschowej, z twarzą poetki Krystyny Krahelskiej (autorki piosenki *Hej, chłopcy, bagnet na broń!*), znajduje

się na nadwiślańskim bulwarze, u wylotu ulicy Tamka.

Przez stulecia staromiejski rynek był **głównym placem Warszawy** i areną wielu ważnych wydarzeń w historii miasta i kraju. To tu mieszczanie przyjęli nowo koronowanego króla Stanisława Augusta, stąd wyruszyła Czarna Procesja pod wodzą Jana Dekerta, tu stracono zdrajców podczas insurekcji kościuszkowskiej, w okresie zaborów na rynku odbywały się manifestacje patriotyczne, wreszcie organizowano na nim różnego rodzaju uroczystości oraz jarmarki i targi.

Z każdego narożnika prostokątnego placu wychodzą po dwie prostopadłe względem siebie ulice: Celna, Jezuicka, Kamienne Schodki, Krzywe Koło, Nowomiejska, Wąski Dunaj, Zapiecek i Świętojańska. Do XV w. rynek okalały drewniane domy, zastąpione z czasem murowanymi w stylu gotyckim. Po wielkim pożarze w 1607 r. kamienice zyskały barokowe elewacje z pięknymi portalami, barwnymi tynkami, z zachowaną w niektórych miejscach późnorenansową attyką. W praktycznie niezmienionej formie

Najstarsze szpitale

Przed 1388 r. przy **kaplicy Świętego Ducha** zlokalizowanej przy skrzyżowaniu ulic Nowomiejskiej i Podwale powstał pierwszy warszawski szpital, pełniący funkcję przytułku dla chorych i starych. Po zrzeczeniu się przez księcia Janusza I Starszego praw do kościoła na rzecz mieszczan, stał się on najstarszą komunalną placówką opieki.

Przy ulicy Piwnej (zwanej wcześniej Szynkarską, a nieco później Marcinkańską) pod numerem 13 mieścił się założony w 1442 r. przez księżną Annę Holszańską **szpital Panien Marcinek pod wezwaniem św. Ducha oraz przytułek dla ubogich**. W roku 1825 został przeniesiony na ulicę Przyrynek, a z czasem na Konwiktorską i Elektoralną. XVIII-wieczna ocalała z pożogi wojennej brama zachowała o sto lat starszy kartusz, ozdobiony wizerunkiem głowy Jana Chrzyciela, gołąbkim symbolizującym Ducha Świętego oraz herbem Grzymały. Mieszkał tu medyk królewski, Wojciech Oczko.

przetrwwały do powstania warszawskiego, w trakcie którego zrównano je z ziemią. W latach 1849–53 zabudowa została zrekonstruowana z tą jedynie różnicą, że kamienice wyposażone zostały w udogodnienia (w postaci choćby sanitariatów), których brakowało przed wojną. Od XIX w. tereny te były enklawą biedoty, obecnie kamienice przy rynku mieszczą muzea, placówki kulturalne, sklepy oraz stylowe kawiarnie i restauracje. **Rynek Starego Miasta wyłączony jest z ruchu**

kołowego (z wyjątkiem samochodów ze specjalnym zezwoleniem). W sobotnie letnie wieczory odbywa się tu **festiwal „Jazz na Starówce”**.

Staromiejskie kamienice nie były numerowane, lecz nazywane godłami lub nazwiskami właścicieli czy fundatorów. Jednak od 1915 r. (kiedy zlikwidowano również targ) poszczególne strony rynku zostały oficjalnie nazwane, a nomenklatura ta obowiązuje do dziś. Strona wschodnia nosi miano Franciszka Barssa (działacza mieszczańskiego z okresu Sejmu Czteroletniego), zachodnia – Hugona Kołłątaja (czołowego przedstawiciela polskiego oświecenia), północna – Jana Dekerta (prezydenta Warszawy z czasów Sejmu Czteroletniego), a południowa – Ignacego Zakrzewskiego (prezydenta miasta w okresie insurekcji kościuszkowskiej). Pierzeja wschodnia w jednej z kamienic, zwanej winklerowską, mieści **Muzeum Literatury**, natomiast cała strona Dekerta (11 kamieniczek) to **Muzeum Historyczne m.st. Warszawy**. Po stronie zachodniej rynku mieści się **słynna restauracja i winiarnia „U Fukiera”**, a w kamienicy Gizińskiej – **Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk**. W kamienicach ściany Zakrzewskiego znajduje się m.in. restauracja oraz **bar i kawiarnia „Bazyliżek”**.

📍 **Rynek Starego Miasta**, dojazd: autobus – 116, 178, 180, 503, 518, N44 przystanek „Kapitulna”; auto-bus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”. **Muzeum Historyczne m.st. Warszawy**, tel.: 22 6351625, www.muzeumwarszawy.pl. Otwarte: ponowne otwarcie odnowionej wystawy głównej nastąpi w 2017 r. **Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza**, tel.: 22 8314061, www.muzeumliteratury.pl. Otwarte: pn., wt., pt. 10.00–16.00, śr.–czw.

▲ Mury Starego Miasta

11.00–18.00, nd. 11.00–17.00 (oprócz ostatniej niedzieli miesiąca). Wstęp: 6 zł bilet normalny, 5 zł ulgowy, uczniowie i studenci do 26. roku życia – 1 zł.

Barbakan

Ta średniowieczna fortyfikacja obronna, znajdująca się między Starym a Nowym Miastem, nazwę wywodzi z języka arabskiego, w którym oznacza rondel. Jest to murowana, okrągła budowla wysunięta przed linię murów miejskich i połączona z bramą osłoniętym przejściem. Została wzniesiona ok. 1548 r. według projektu architekta Jana Baptysty Wenecjanina. Wraz z pobliską Bramą Łazienną i Basztą Prochową Barbakan stanowił **tzw. Bramę Zakroczymską**. Z uwagi na zmianę techniki wojennej ta późnogotycka budowla była anachronizmem już w chwili powstania. Tylko raz – podczas potopu szwedzkiego – była uczestnikiem walk o miasto. W XVIII w. została rozebrana, a 100 lat później część Barbakanu wchłonęła zabudowa mieszkalna. Podczas

prezydentury Stefana Starzyńskiego podjęto decyzję o odsłonięciu dawnych murów obronnych na tym odcinku. Pod kierownictwem Jana Zachwatowicza, dzięki wyburzeniu stojącego tam domu odtworzono fragment międzymurza,

Najmniejsza warszawska hipoteka

Nieopodal Barbakanu, przy ulicy Długiej 1 znajduje się **najmniejszy budynek w Warszawie** opatrzony własnym numerem hipotecznym i księgą wieczystą. Wzniesiony został z przeznaczeniem handlowym w miejscu małego, drewnianego kramu kupieckiego. Od XIX w. nieprzerwanie funkcjonuje w nim sklepik zmieniający jedynie właścicieli. Uszkodzony podczas wojny i odbudowany, obecnie jest kioskiem z prasą codzienną.

Kup książkę

Poleć książkę

Basztę Prochową, arkady mostowe oraz część Barbakanu. Po II wojnie światowej Biuro Odbudowy Stolicy postanowiło, wobec braku środków, nie rekonstruować kamienic okalających dawne mury miejskie, a odsłonić ich pozostałości i odbudować Barbakan. Wzniesiony ponownie w latach 1952–54, z gotyckiej cegły, na wzór XVII-wiecznych rycin, **współcześnie pełni rolę letniej galerii sztuki artystów sprzedających swe dzieła turystom** oraz stanowi tło ekspozycji ilustrującej historię fortyfikacji z modelami wież i murów. **📍 Barbakan.** **Otwarte: od maja do końca września wt.–nd. 11.00–17.00. Wstęp: 5 zł bilet normalny, 3 zł ulgowy, seniorzy powyżej 65. roku życia – 1 zł.**

Kościół Świętego Ducha i ulica Długa

Pierwszym kościołem, jaki napotkamy, opuszczając Stare, a odwiedzając Nowe Miasto, jest przybytek pod wezwaniem Świętego Ducha. Od blisko 300 lat, **co roku w sierpniu sprzed budynku wyrusza największa piesza pielgrzymka** do

sanktuarium maryjnego w Częstochowie. Ojcowie paulini zbudowali swoją świątynię w miejscu wcześniejszej kaplicy przy szpitalu Świętego Ducha, zniszczonej przez najazd szwedzki.

Barokowa budowla, wzniesiona w latach 1699–1717 według projektów Józefa Pioli i Józefa Szymona Belottiego, charakteryzuje się dwukondygnacyjną, płaską fasadą ozdobioną pilastrami, gzymsami i niszami z figurami świętych oraz obramowaną po bokach dwiema wysokimi wieżami. Do późnobarokowego wnętrza prowadzą dwustronne schody z figurą Matki Boskiej dłuta Tadeusza Czajkowskiego, pochodzącą z drugiej połowy XIX w. **Wnętrze kościoła zostało zniszczone w trakcie ostatniej wojny.** Wśród nielicznie zachowanych pamiątek na uwagę zasługuje **XVIII-wieczny ołtarz pod chórem.**

Podążając dalej ulicą Długą, po lewej stronie zobaczymy imponującą bryłę **dawnego pałacu Raczyńskich.** Pierwotnie wznosił się tu budynek XVII-wiecznego dworu, następnie kamienicy

▲ Barbakan

mieszczarskiej, przebudowanej na kształt barokowego pałacu. Właściciele zmieniali się kilkakrotnie, aż wreszcie pod władaniem starosty wielkopolskiego Kazimierza Raczyńskiego budowla uzyskała współczesny, klasycystyczny kształt według projektu Jana Chrystiana Kamsetzera. Najbardziej reprezentacyjnym pomieszczeniem stała się sala balowa, zajmująca dwie kondygnacje. Po ucieczce właściciela, w dniach insurekcji kościuszkowskiej w pałacu odbywała posiedzenia Najwyższa Rada Narodowa. Później stacjonowali w nim francuscy oficerowie, w tym Louis Nicolas Davout i Joachim Murat. W 1828 r. spadkobierca sprzedał budynek rządowi Królestwa. Odtąd pałac był siedzibą Komisji Sprawiedliwości, a w dwudziestoleciu międzywojennym Ministerstwa Sprawiedliwości. Podczas okupacji hitlerowskiej mieścił się tu sąd niemiecki dla zagarniętych polskich ziem, a w czasie powstania warszawskiego w zdobytym budynku urządzono szpital polowy. Dnia 2 września 1944 r. Niemcy rozstrzelali ok. 430 przebywających w nim rannych. Pałac

odbudowano ze zniszczeń wojennych w latach 1948–50, a w 1976 r. przywrócono również świetność sali balowej. Obecnie budynek mieści Archiwum Główne Akt Dawnych.

Za rogiem pałacu Raczyńskich biegnie uliczka Kilińskiego, na której przy jednej z posesji znajduje się **oryginalny pomnik w postaci bloku granitu zwieńczonego odcisniętym w spiżu stylizowanym śladem gąsienicy czołgowej**. Rysunek tworzy napis: „Miejsce uświęcone krwią 500 powstańców i mieszkańców Starówki poległych 13 VIII 1944 r. od eksplozji czołgu z podstępnie założonym przez wroga materiałem wybuchowym”. Monument upamiętnia jeden z najtragiczniejszych epizodów obrony Starego Miasta, kiedy to powstańcy zdobyli czołg, a właściwie ciężki transporter przewożący 500 kg materiału wybuchowego, a gdy triumfalnie objeżdżali okolicę, nastąpiła eksplozja rażąca śmiertelnie również ludność cywilną. Tragedię spotęgował wybuch butelek zapalających, magazynowanych w kamienicy przy ulicy Kilińskiego 3. Poszkodowany

▼ Kościół św. Jacka przy ulicy Freta

Kup książkę

Poleć książkę

został gen. Tadeusz Bór Komorowski, który przyglądał się pochodowi z okien pałacu Raczyńskich. Przez lata wydarzenia te obrosły mitem. W rzeczywistości śmierć poniosło ok. 300 osób, a kolejnych kilkaset zostało rannych. Być może też wybuch był dziełem przypadku, a nie rozmyślną akcją wroga. Rocznica tych wydarzeń jest obchodzona wspólnie jako **Dzień Pamięci Starówki**.

📍 **Barbakan, kościół Świętego Ducha i ulica Długa**, dojazd: autobus – 116, 178, 180, 503, 518, N44 przystanek „Pl. Krasińskich”; autobus – 118, 185 przystanek „Sanguzki”. **Kościół Paulinów**, ul. Długa 3, www.paulini.com.pl.

Kościół Dominikanów i kamienica Pod Samsonem

Wracając na ulicę Freta, ujrzymy kościół pod wezwaniem św. Jacka, który jest częścią **zespołu klasztornego dominikanów**. Świątynia została wzniesiona w latach 1603–39 w stylu barokowym (choć zawiera elementy gotyckie i wczesnobarokowe) z fundacji mieszczan warszawskich, prawdopodobnie według projektu Jana Baptysty z Trevano. Budowniczym był Jan Włoch. Po jej ukończeniu od strony wschodniej przybudowano klasztor. Wnętrze kościoła jest znacznie obniżone w stosunku do poziomu ulicy z uwagi na posadowienie budynku na skraju opadającej ku Wiśle skarpy. Przed fasadą wysunięta jest wieża kościelna, której obecny kształt pochodzi z 1753 r. W czasie potopu szwedzkiego w refektarzu klasztoru odbyły się rokowania między wysłannikami Karola Gustawa a magistratem Warszawy w sprawie poddania miasta, po czym najeźdźcy zajęli klasztor na kwatery, pozostawiając po sobie ogromne zniszczenia. Według podania

jeden z żołnierzy strzelił z pistoletu do obrazu Najświętszej Panny Łaskawej, a kula odbiła się, raniąc go śmiertelnie. W 1944 r. kościół został zburzony przez Niemców, grzebiąc pod gruzami setki rannych z mieszczącego się w nim szpitala powstańczego. Po wojnie świątynię odbudowano. Wewnątrz na uwagę zasługuje **kaplica grobowa Kotowskich**, zaprojektowana przez Tylmana z Gameren, wyłożona marmurem, z epitafiami fundatorów opatrzonymi blaszanymi portretami trumiennymi, a także inne historyczne epitafia i nagrobki.

Po drugiej stronie ulicy Freta, pod numerem 5, znajduje się **kamienica Pod Samsonem**, zawdzięczająca swoją nazwę płaskorzeźbom nad portalem, z których jedna wyobraża Samsona rozdierającego lwa, a druga bohatera podczas obcinania włosów przez Dalilę. Kamienica powstała w 1770 r. dla prezydenta Starej Warszawy Jakuba Maraszewskiego, a wkrótce potem strawił ją pożar. Po związanej z tym wydarzeniem przebudowie uzyskała, jako jedyna w mieście, bogato zdobioną fasadę w stylu Ludwika XVI ze wspomnianymi płaskorzeźbami. Na początku XIX w. mieszkał tu niemiecki kompozytor, pisarz i malarz Ernest Teodor Amadeusz Hoffmann, pełniący w latach okupacji pruskiej w Warszawie funkcje urzędnicze. Podczas II wojny światowej obiekt został zrujnowany, ale udało się ocalić część fasady z płaskorzeźbami. Choć budynek zrekonstruowano, nie odzyskał już dawnego blasku. Nie odtworzono też umieszczonego wcześniej nań napisu *Soli Deo honor et gloria* (Jedynemu Bogu cześć i chwala).

📍 **Kościół Dominikanów**, ul. Freta 10; dojazd: autobus – 116, 178, 180, 503, 518,

N44 przystanek „Pl. Krasińskich”; autobus 227 przystanek „Świętojerska”; autobus – 118, 185 przystanek „Sanguski”; www.freta.dominikanie.pl.

Rynek Nowego Miasta

Rynek charakteryzuje nieforemny kształt oraz zróżnicowanie poziomów. Powstał na przełomie XIV i XV w. i początkowo był targowiskiem przy szlaku komunikacyjnym do Zakroczymia. Miał wówczas kształt prostokąta o wymiarach 140 x 120 m, a więc był niemal dwukrotnie większy niż staromiejski. Przez długi czas zabudowany był drewnianymi domami (które spłonęły podczas pożaru w 1544 r.), podobnie jak pozostała część Nowego Miasta. Trzema dużymi budowlami murowanymi były jedynie: ratusz (początkowo drewniany, rozebrany w 1818 r.), kościół św. Jerzego (również nieistniejący współcześnie) oraz **kościół Najświętszej Marii Panny**. Rynek Nowego Miasta został zniszczony podczas

▲ Kamienica przy Ryнку Nowego Miasta

wojen szwedzkich. Pod koniec XVIII w., w czasach stanisławowskich, zyskał nowe oblicze – większość zabudowy zamieniono na murowaną. Ostatecznie swój charakter zmienił w XIX w. – wtedy to zburzono ratusz na skutek połączenia Warszawy w jeden organizm miejski.

▲ Kościół Sakramentek

Kup książkę

Poleć książkę

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Warszawa

to miasto niedoceniane przez turystów. Tymczasem mało kto wie, że pod względem liczby obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości wyprzedza ona m.in. Kraków. Ale stołeczna metropolia to nie tylko „miasto nieujarzmione” o burzliwej historii, nie tylko kościoły i pałace, zabytkowe parki, znakomite muzea i galerie... To także nowoczesne miasto biznesu, rozrywki i kultury – również tej alternatywnej, dorównujące na tych polach innym europejskim stolicom. Warszawy po prostu nie wypada nie znać!

- Miejsca ważne dla dziejów Polski
- Historyczny zespół urbanistyczny wpisany na listę UNESCO
- Żywiotowa kultura miejska
- Tętniące życiem nabrzeże Wisły
- Drapacze chmur i podwórkowe kapliczki

PRZY
ZAKUPIE
**ebook
gratis**

Instrukcję pobrania wersji elektronicznej przewodnika znajdziesz na ostatniej stronie książki!

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900

0 601 339900

Bezdroża

Przewodniki Ludzi Ciekawych

Sprawdź najnowsze promocje:
 ▶ <http://bezdroza.pl/promocje>
 Przewodniki najchętniej czytane:
 ▶ <http://bezdroza.pl/bestsellery>
 Zamów informator podróżniczy:
 ▶ <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
 ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
 tel.: 32 230 98 63
 e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ISBN 978-83-283-3106-8

9 788328 331068 >

Cena 24,90 zł